

บทที่ 2

สังเขปวรรณกรรมที่ศึกษา

วรรณกรรมพื้นบ้านที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 10 เรื่อง เพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณกรรมที่ศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมโดยสังเขป ดังนี้

2.1 กาพย์เห่

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องกาพย์เห่ ได้กล่าวถึงชื่อผู้แต่งไว้ในข้อความตอนท้ายของเรื่อง ซึ่งข้อความดังกล่าวระบุว่า ผู้แต่งคือ “สมเด็จพระเจ้า” กวีแห่งเมืองศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐา โดยแต่งเมื่อจุลศักราช 1100 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2281 (รัช ๒๒๒๒, 2525 : 268) ดังข้อความต่อไปนี้

“สมเด็จพระเจ้า	กาพย์เห่คำกลอน
ในกรุงศรีสัตนาคนหุต	แต่ปฐมกาลเค้า
องค์สมเด็จพระเจ้า	เชียงทองครองนั่ง
ศักราชได้พันหนึ่งร้อย	คนเจ้าให้จ้อจำ นันทอน”

(กาพย์เห่, : 480)

จุดประสงค์ในการแต่ง

วรรณกรรมเรื่องกาพย์เห่ มุ่งสั่งสอนประชาชนโดยทั่วไปให้รักษาศีล 5 ศีล 8 ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อความสงบร่มเย็นของบ้านเมือง และต้องการแสดงให้เห็นถึงสังคมที่ว่าความดีย่อมชนะความชั่วตลอดไป เหมือนดั่งที่ข้าพเจ้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วพ่ายแพ้ต่อท้าวกาพย์เห่ผู้เป็นสัญลักษณ์แห่งคุณงามความดี นอกจากนี้ วรรณกรรมเรื่องกาพย์เห่ยังกล่าวถึงเมืองในอุดมคติที่เหล่าไพร่ฟ้าประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข มนุษย์และสัตว์ต่างก็ไม่เบียดเบียนกัน อยู่กันอย่างเป็นมิตรในฐานะเพื่อนร่วมโลก เนื่องมาจากการรักษาศีล และกษัตริย์คือท้าวกาพย์เห่เองก็ทรงปกครองแผ่นดินโดยธรรม

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องกาพย์เห่ เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร (โคลงสาร มีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น “กลอนอ่าน” “กลอนเทศน์” หรือ “กลอนสวด” กำหนดคณะให้ 1 บทมี 2 บาท

บาทหนึ่งมี 7 คำ โดยอาจจะเขียนติดต่อกันหรือจะเขียนแบ่งเป็น 2 บรรทัด, บรรทัดหน้า 3 คำ บรรทัดหลัง 4 คำก็ได้ ทั้งนี้อาจมีคำเสริม (คำที่เติมหน้าวรรค) และคำสร้อย (คำที่เติมท้ายวรรค) เพิ่มเข้าไปด้วยก็ได้ (กรมศิลปากร, 2531 : 22)

เนื้อเรื่องย่อ

พญาสุริวงศ์เกษมราช และพระนางกาละมเหสี ทรงปกครองเมืองพาราณสี มีพระโอรส พระนามว่า ท้าวกาละเกษ เมื่อทรงเจริญวัย ได้มีมามณีกาบซึ่งมีฤทธานุภาพสามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ ท้าวกาละเกษทรงมีมามณีกาบออกประพาสป่า จนกระทั่งมาถึงเมืองท้าวผิมนต์ (ยักษ์) ซึ่งมีมเหสีคือนางมาลีทอง และธิดานามว่า นางมาลีจันทร์ ท้าวกาละเกษทรงพบนางมาลีจันทร์ในอุทยานก็หลงรัก จึงกำบังกายตามนางมาที่ปราสาทและปรากฏตัวให้นางเห็น ด้วยความรัก ท้าวกาละเกษจึงลักลอบเข้ามาหานางมาลีจันทร์ทุกวัน จนความทราบถึงท้าวผิมนต์ พระองค์ก็ริ้วจึงสั่งให้ทหารผูกคอตายไว้ที่ประตู เมื่อท้าวกาละเกษเข้ามาหานางมาลีจันทร์ จึงถูกยนต์ตายพร้อมกับมามณีกาบ นางมาลีจันทร์ได้นำศพของท้าวกาละเกษและศพมามณีกาบไปลอยแพ ท้าวสุบรรณเจ้าเมืองครุฑบินมาพบศพ รู้ว่าเป็นศพผู้มีบุญ จึงคาบไปยังอาศรมของพระฤาษี พระฤาษีได้ชุบชีวิตท้าวกาละเกษและมามณีกาบขึ้นมาใหม่ พร้อมมอบสรกับพระขรรค์ให้เป็นอาวุธ ท้าวกาละเกษทรงคิดถึงนางมาลีจันทร์มาก จึงลาพระฤาษีแล้วทรงมีมามณีกาบกลับไปหานาง พร้อมทั้งเล่าเรื่องทั้งหมดให้นางมาลีจันทร์ฟัง และได้เนรมิตกายเป็นมัลลยประดับเกศของนางครองคู่อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขเป็นเวลายาวนาน แต่ด้วยความแค้นต่อท้าวผิมนต์ จึงทรงปรากฏตัวต่อผู้กั้น พระองค์ทรงฆ่ายักษ์ตายหมด และได้ชุบชีวิตพวกยักษ์ขึ้นมาใหม่ ทรงสั่งสอนให้มีชีวิตที่ประกอบไปด้วยธรรม ต่อมาพระองค์ได้พานางมาลีจันทร์เดินทางกลับบ้านเกิด ระหว่างทางกลางป่าแห่งหนึ่งกินรีสามพี่น้องได้ลักพาพระองค์ไปเป็นสามี มามณีกาบได้ออกติดตามหา ปลอຍให้นางมาลีจันทร์คอยอยู่ตามลำพัง ร้อนถึงอิศรย์ต้องมารับนางไปอยู่ในเมืองด้วย ส่วนมามณีกาบไปอาศัยอยู่กับพระฤาษีสองปีต่อมากินรีสามพี่น้องได้มาหาพระฤาษีซึ่งเป็นบิดา และเล่าเรื่องกาละเกษให้ฟัง มามณีกาบทราบเรื่องจึงออกตามหากาละเกษ เมื่อพบกันแล้วก็ออกติดตามหานางมาลีจันทร์ จนกระทั่งถึงเมืองอิศรย์ เมื่อทราบว่านางคอยอยู่ในเมือง ท้าวกาละเกษจึงเข้าไปพบนางและพากันกลับเมืองพาราณสี ระหว่างทางยังได้รับกับยักษ์โขโนจนพระองค์ทรงชนะ และทรงสั่งสอนให้พวกยักษ์ทั้งหลายตั้งอยู่ในศีลธรรม

ท้าวกาละเกษพานางมาลีจันทร์ทรงมีมามณีกาบเดินทางมาถึงเมืองของท้าวกุมพล (ยักษ์) ท้าวกุมพลได้สะกดมนต์ลักพาตัวนางมาลีจันทร์ไป ท้าวกาละเกษทรงติดตามมาทันจึงรบกันด้วยฤทธานุภาพ ท้าวกุมพลเป็นฝ่ายแพ้จึงขอให้เพื่อนคือท้าวอิศวร(ยักษ์)มาช่วยรบ ท้าวอิศวรก็พาแพะเช่นกัน จึงขอให้ท้าวสุบรรณเจ้าเมืองครุฑมาช่วยรบ พอท้าวสุบรรณทราบว่าต้องรบกับท้าว

กาพะเกษ จึงแจ้งให้เพื่อนทั้งสองทราบว่า กาพะเกษเป็นพระโพธิสัตว์ พวกยักษ์จึงยอมอ่อนน้อม ท้าวกาพะเกษทรงสั่งสอนเจ้าเมืองทั้งหลายที่ท้าวคุมพลได้ป่าวประกาศให้มาอ่อนน้อมต่อพระองค์ ให้ประพฤติตนอยู่ในราษฏรธรรม และจารีตของบ้านเมือง จากนั้นจึงเสด็จเข้าเมืองพาราณสีพร้อม กองทัพยักษ์ นาค ครุฑ ทูตทั้งจักรวาล และปกครองเมืองพาราณสีต่อจากพระราชบิดาด้วย ทศพิธราชธรรม จนเกิดสันติสุขทั่วทั้งจักรวาลตลอดรัชกาลของพระองค์

2.2 กำพรว้าไก่อแก้ว

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องกำพรว้าไก่อแก้ว ไม่ปรากฏว่าใครคือผู้แต่ง แต่งในสมัยใด โดยบอกแต่เพียง ว่าผู้แต่งได้แต่งขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา ซึ่งเป็นเรื่องธรรมคาของกวีชาวอีสานที่มักจะไม่ว่ายนามตนเอง เมื่อเขียนวรรณกรรมเพื่อเป็นพุทธบูชา เพราะเชื่อว่าจะเป็นบาปกรรม และเป็นการทำบุญเอาหน้า

จุดประสงค์ในการแต่ง

วรรณกรรมเรื่องกำพรว้าไก่อแก้ว เน้นให้ประชาชนตระหนักในเรื่องกฎแห่งกรรม โดยเฉพาะกรรมในอดีตชาติที่ต้องตามสนองผู้กระทำอย่างไม่ละเว้น กำพรว้าไก่อแก้วกับมารดาต้องขาด บิดาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว เกี่ยวข้องจนเจรจาขอทานเขาเกิน เหล่านี้ล้วนเกิดจากกรรมในอดีต ทั้งสิ้น นอกจากนี้ วรรณกรรมเรื่องกำพรว้าไก่อแก้วยังเป็นตัวอย่างในเรื่องความซื่อสัตย์ ความขยัน อดทน ความไม่ย่อท้อต่อชะตาชีวิต และความกตัญญูต่อแม่ที่ ซึ่งปรากฏอยู่ในตัวเอกของเรื่อง

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องกำพรว้าไก่อแก้ว เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร

เนื้อเรื่องย่อ

ชายหญิงกำพร้าคู่หนึ่งได้ตกลงอยู่กินแต่งงานกัน จนกำเนิดบุตรชายคนหนึ่ง ต่อมาสามีได้ ดาษจากไป หญิงหม้ายจึงพาลูกน้อยเที่ยวขอทานไปเรื่อย และได้มาอาศัยอยู่ที่เมืองอุดม ซึ่งปกครอง โดยพญาอุษุโรร เมื่อลูกชายโตเป็นหนุ่มได้ไปเรียนต่อไถ่ถอนชานาญ

วันหนึ่ง ขณะที่กำพรว้าไก่อแก้วกำลังต่อไก่ออยู่ในป่า นางสีดาธิดาของพญานาคเมืองบาดาล ซึ่งเคยเป็นภรรยาของกำพรว้าไก่อแก้วในอดีตชาติ นางระลึกชาติได้และคิดถึงสามี จึงพาบริวารร้อยตน แปลงกายเป็นไก่อแก้วขึ้นมาปรากฏให้กำพรว้าไก่อแก้วเห็น เมื่อกำพรว้าไก่อแก้วไล่จับ ไก่อแก้วเหล่านั้น ก็วิ่งลงรูหายไ้ไป จึงได้เพียงขนหางเส้นหนึ่ง กลืนขนนั้นหอมอบอวลกระจายไปทั่วจนถึงวังพญา อุษุโรร พระองค์จึงสั่งให้กำพรว้าไก่อแก้วลงรูเพื่อตามไก่อแก้วมาถวาย เขาสามารถลงไ้ได้และพบกับนางสีดา จึงแต่งงานกัน หลังจากที่อยู่เมืองบาดาลนานพอสมควร กำพรว้าไก่อแก้วคิดถึงมารดาที่ เมืองมนุษย์ จึงพานางสีดาขึ้นมายังเมืองมนุษย์ แต่เพราะกรรมเก่าจึงต้องพลัดพรากจากกัน นางสีดา

ถูกพญากุญชรจับไปกักขังไว้เพื่ออภิเษกเป็นมเหสี แต่ไม่อาจเข้าใกล้ตัวนางได้ เพราะร่างกายของนางร้อนเหมือนไฟ

ส่วนกำพร้าไก่อั้วเดินทางรอนแรมไปตามป่าเขาเพื่อตามหานางสีดา จนกระทั่งพบนางอำมาตย์สาวอัชฌาไศและได้นางเป็นภรรยา ทั้งยังได้ของวิเศษจากอัชฌาไศ และจากพญาปากเข็ดเจ้าเมืองเพชรบุรี ตามลำดับ เขาได้นำของวิเศษไปรักษานางจันทริกาเมืองผาจงซึ่งถูกพิษกัดสวรรคต จนนางหาย และได้นางเป็นภรรยาอีกคน จากนั้นก็ได้พาภรรยาทั้งสองไปยังเมืองอุมม ให้อชฌาไศรักษามารดาที่ป่วยจนหาย และตามไปเอนางสีดามาจากพญากุญชร เขาได้พามารดาและภรรยาทั้งสามไปสร้างเมืองใหม่ และปกครองเมืองนั้นอย่างสงบร่มเย็น

2.3 ขุนนางอ้ว

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องขุนนางอ้ว ไม่ได้ระบุว่าใครเป็นคนแต่ง สันนิษฐานว่าเป็นผู้รู้ อาจเป็นพระ หรือเจ้าผู้ครองเมือง หรือนักปราชญ์ท่านใดท่านหนึ่งแต่งไว้ก็ได้ แล้วมีการคัดลอกสืบต่อกันมาเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, 2534 : 181)

จุดประสงค์ในการแต่ง

ขุนนางอ้ว เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงการสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวของความรักทุกแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นความซื่อสัตย์ต่อความรัก ความขัดแย้ง ความผิดหวัง ความพลัดพราก ความเศร้าโศก และความตาย ซึ่งล้วนเกิดขึ้นเพราะมีสาเหตุมาจากความรักทั้งสิ้น เป็นความรักที่สูงส่งและบริสุทธิ์ แต่ต้องจบลงด้วยความผิดหวังและความตายในที่สุด วรรณกรรมเรื่องนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นเพราะกิเลสตัณหาของมนุษย์ ในเรื่องความลำเอียง ความไม่รู้จักพอ และการกินสินบน จนสุดท้ายได้นำความวิบัติมาให้กับทุกฝ่าย

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องขุนนางอ้ว เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร

เนื้อเรื่องย่อ

ท้าวขูลู เป็นโอรสของพญาพรหมศรี กับนางคำพันเจ้าเมืองกาฬี เมื่อชนมายุได้ 10 พรรษา พญาพรหมศรีก็สวรรคตทิ้งให้ท้าวขูลูต้องอยู่กับพระมารดาเพียงลำพัง เช่นเดียวกับนางอ้ว ธิดาแห่งเมืองกาฬนคร ที่ต้องกำพร้าพระราชบิดาอาศัยอยู่กับพระมารดาเพียงลำพังเช่นกัน

ต่อมา เมื่อท้าวบุญทรงเจริญวัย ได้มีโอกาสพบกับนางอ้ว ทรงพอพระทัยในกันและกัน จนถึงขั้นแอบลักลอบได้เสียกัน หลังจากนั้นท้าวบุญก็ได้เตรียมสิ่งของมาห่มนางอ้วตามโบราณราชประเพณี ขณะเดียวกัน ขุนนางเจ้าเมืองขอมก็ทรงได้ยินกิตติศัพท์ความงดงามของนางอ้ว จนเกิดความลึกลับใคร่หลงใหลนางทั้งที่ยังไม่เคยพบเห็น และพยายามส่งสิ่งของกำนัลมาบำเรอพระมารดาของนางอยู่เป็นประจำ จนพระมารดาของนางไว้นื้อเชื่อใจและตกลงยกธิดาถวาย พอท้าวบุญทรงทราบข่าวของนางอ้วกับขุนนาง จึงรีบเร่งให้พระมารดารีบไปสู่ขอนางโดยเร็ว ข้างฝ่ายนางอ้วก็รอคอยการมาสู่ขอของคนรัก แต่เมื่อท้าวบุญพาพระมารดามาสู่ขอ กลับถูกพระมารดาของนางอ้วปฏิเสธอย่างไม่มีเชื้อไข โดยอ้างว่า ขุนนางได้มาสู่ขอก่อนแล้ว ทำให้ท้าวบุญทรงผิดหวังมาก และลักลอบคบหากับนางอ้วบ่อยขึ้น เป็นเหตุให้พระมารดาของนางรีบบังคับให้นางอภิเษกกับขุนนางโดยเร็ว

ด้วยความรักที่นางมีต่อท้าวบุญ ทำให้ไม่อาจทำตามบัญชาของพระมารดาได้และตัดสินใจผูกคอตาย พระมารดาของนางได้นำศพของนางเข้าเมือง พอขุนนางเห็นศพก็โศกเข้ากอดร่ำไห้และตรอมใจตายในที่สุด ส่วนท้าวบุญพอทรงทราบข่าวการสิ้นชนม์ของนางอ้วก็เกิดอาการคลุ้มคลั่งใช้มีดแทงคอพระองค์เองสิ้นพระชนม์ตามไปด้วย

2.4 ผาแดงนางไอ่

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ มีปรากฏมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยไม่รู้ว่าใครเป็นคนแต่ง และแต่งในสมัยใด เช่นเดียวกับวรรณกรรมอีสานโดยทั่วไป

จุดประสงค์ในการแต่ง

วรรณกรรมเรื่องนี้ ชี้ให้เห็นถึงโทษของความรักที่เป็นต้นเหตุให้เกิดสงคราม จนก่อความพินาศเสียหายอย่างใหญ่หลวง มีการผูกอาฆาตพยาบาท ก่อเวรสร้างภัยให้แก่กันและกันอย่างไม่ลดละ ระหว่างพญาศรีสุทโธนาคราช บิดาที่ต้องเสียโอรสคือท้าวกังคี กับท้าวผาแดงที่ต้องสูญเสียนางไอ่หญิงที่ตนรักไป นอกจากนี้ วรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ ยังกล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และขนบธรรมเนียมประเพณี โดยได้กล่าวถึงการปกครองเมืองต่างๆ ทางภาคอีสานของพญาขอมหลวงราชบิดาของนางไอ่ และการจัดแข่งขันบั้งไฟ ซึ่งได้กลายเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร

เนื้อเรื่องย่อ

พญาขอมหลวง กษัตริย์เมืองเอกราชนคร มีธิดานามว่า นางไอ่ นางเป็นสตรีผู้เลอโฉม มีกิตติศัพท์เลื่องลือไปทั่วทุกสารทิศ เมื่อนางเจริญวัย พระราชบิดาทรงมอบเมืองให้นางปกครอง ด้วยกิตติศัพท์เรื่องความงามของนาง ทำให้เจ้าเมืองน้อยใหญ่ต่างคิดหมายปอง ท้าวผาแดงเจ้าผู้ครองเมืองผาโพงก็เช่นกัน ทรงเกิดความรักใคร่หลงใหลในตัวนางทั้งที่ไม่เคยพบเห็นเมื่อทนมัไห พระองค์ได้แอบลักลอบเข้าไปหานาง นางเองก็เกิดความรักใคร่ในพระองค์เช่นกัน ทางด้านท้าว กังคี โอรสของพญาศรีสุทโธนาคราช ก็เกิดความรักในตัวนางไอ่เหมือนท้าวผาแดงและได้แปลงกาย เป็นกระรอกขึ้นมahanาง เมื่อได้พบพัตร์ ท้าวกังคีก็ยังหลงรักนางเป็นทวิคูณ แต่นางไอ่นั้นรักใคร่ ชอบพอกอยู่กับท้าวผาแดงก่อนแล้ว ทำให้ท้าวกังคีเสียใจมาก ในที่สุด นายพรานได้ยิงท้าวกังคีตาย เป็นเหตุให้พญาศรีสุทโธนาคราชกริ้ว และได้ยกพลนาคขึ้นมาทำศึกกับขอม ด้วยการดันพื้นดินที่ ตั้งเมืองจนเมืองถล่มทั้งเมือง นางไอ่เองก็ถูกพวคนาคฆ่าจนสิ้นพระชนม์ ท้าวผาแดงทรงเสีย พระทัยมาก ไม่ยอมเสวยข้าวน้ำจนสิ้นพระชนม์ แต่ด้วยพระทัยที่อาฆาตเค้นต่อพญาศรีสุทโธ- นาคราช ทำให้ท้าวผาแดงไปเกิดเป็นพญาผี และได้ยกทัพผีไปสู้รบกับพวคนาค จนร้อนถึง พระอินทร์ต้องมาห้ามทัพ สงครามจึงยุติลงในที่สุด

2.5 ท้าวกำกาดำ

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องท้าวกำกาดำ ไม่ปรากฏว่าใครเป็นคนแต่ง และแต่งในสมัยใด กวีเพียงแต่ ตั้งใจแต่งเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า จึงไม่ประสงค์จะเอ่ยนามตนเองเอาไว้

จุดประสงค์ในการแต่ง

วรรณกรรมเรื่องท้าวกำกาดำ ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคมในเรื่อง การเลือกที่รักมักที่ชัง การรังเกียจ ดูถูกคนที่ด้อยกว่า หรือมีรูปร่างภายนอกที่อัปลักษณ์ โดยไม่คิดถึง ความงดงามภายในจิตใจของคน ซึ่งลักษณะการมองอะไรแต่เพียงผิวเผิน ไม่วิเคราะห์แยกแยะให้ดี เสียก่อน ดูเหมือนจะมีมาทุกยุคทุกสมัยในสังคม ท้าวกำกาดำ คือตัวอย่างของคนที่มีรูปร่างภายนอก อัปลักษณ์ กลายเป็นสิ่งอับมงคลสำหรับคนที่พบเห็น แม้แต่มารดาและญาติพี่น้องยังรังเกียจ ถึงกับ ทอดทิ้ง ขับไล่ไล่ส่ง ปล่อยลอยแพลงน้ำไปตามยถากรรม วรรณกรรมเรื่องนี้ถือเป็นภาพสะท้อน ของค่านิยมทางสังคมที่ชอบมองอะไรแต่เพียงฉาบฉวย ให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอกมาก เกินไป จนลืมนึกถึงความดีงามภายในจิตใจที่แฝงเร้นอยู่ในรูปลักษณ์ภายนอกนั้น และเน้นให้ ประชาชนตระหนักถึงเรื่องของเวรกรรมอีกด้วย

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องท้าวทักคำดำ เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร

เนื้อเรื่องย่อ

ท้าวทักคำดำ คือเด็กชายที่พอลอดออกมาก็มีรูปกายดำทั้งตัว จนมารดาและญาติพี่น้องต่างก็คิดว่าเป็นเด็กอัปมงคล จึงพากันรังเกียจ และถึงกับนำไปลอยแพลงน้ำ ร้อนถึงพระอินทร์ทรงส่งกาดำมาเลี้ยงดูจนเติบโต

เมื่อท้าวทักคำดำเติบโตขึ้น ได้อาศัยอยู่กับย่าจำสวนที่เฝ้าสวนของกษัตริย์ วันหนึ่งขณะที่ธิดาทิ้งเจ็ดนางของกษัตริย์เสด็จชมสวน ท้าวทักคำดำได้แอบดูพวกนาง และเกิดความหลงใหลในตัวธิดาคนสุดท้ายชื่อ นางลุน จึงร้อยดอกไม้เป็นรูปชายหนุ่มแซมแซมสาวฝากไปถวายนาง พอดกกลางคืน ท้าวทักคำดำได้เป่าแคนไปเที่ยวในเมือง เสียงแคนของเขาได้ยินถึงพระกรรมของกษัตริย์และนางลุน นางลุนพอพระทัยจึงรับสั่งให้เป่าแคนถวาย จนต่อมาทั้งสองก็ลักลอบได้เสียกัน เมื่อท้าวทักคำดำหมดเวรกรรมในอดีตชาติแล้ว พระอินทร์ก็ทรงเนรมิตรูปกายของเขาให้งดงาม เขาได้อ้อนวอนให้ย่าจำสวนไปขออนางลุนกับกษัตริย์ ซึ่งพระองค์ได้เรียกสินสอดทองหมั้นเป็นจำนวนมาก รวมถึงให้สร้างสะพานเงิน สะพานทองจากบ้านย่าจำสวนมาจนถึงพระราชวัง ด้วยกุศโลบายที่ท้าวทักคำดำได้กระทำสั่งสมไว้ พระอินทร์จึงเสด็จมาเนรมิตให้ ทำให้ท้าวทักคำดำได้สมหวังครองชีวิตคู่กับนางลุนอย่างมีความสุขตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

2.6 ท้าวโศวตร์

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องท้าวโศวตร์ เป็นหนังสือผูกงานด้วยอักษรธรรม มีตำนานโวหารไพเราะ แต่ไม่ปรากฏว่าใครเป็นคนแต่ง และแต่งในสมัยใด

จุดประสงค์ในการแต่ง

วรรณกรรมเรื่องท้าวโศวตร์ นอกจากจะมุ่งให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังสอดแทรกคติโลก คติธรรม วิธีการดำเนินชีวิตเอาไว้ด้วย โดยเน้นให้เห็นโทษของโมหจริต ซึ่งปรากฏในรูปตัวละครคือพราหมณ์ที่ฆ่าท้าวโศวตร์เพื่อแย่งชิงเอาตัวนางปทุมมาลวดี แต่สุดท้ายก็ถูกนางปทุมมาลวดีฆ่าตาย อีกประการหนึ่ง วรรณกรรมเรื่องนี้ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงคติที่ว่าไม่ว่าผู้ใดมีเงินต้องต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรค และกระทำแต่กรรมดี จึงจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องท้าวโศวตร์ เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร

เนื้อเรื่องย่อ

ท้าวโศวตร์ เป็นโอรสของพญาพรหมทัตกับนางจันทาเจ้าเมืองพรหมกฏ วันหนึ่ง ขณะที่ ท้าวโศวตร์กำลังทรงม้า ได้พบชะบาบัวเขียวล่องลอยมาถึงท่าน้ำ และทรงทราบว่าเป็นสารที่นาง ปทุมมาลวดีเขียนเพื่อเสี่ยงหาคู่ พระองค์จึงทรงตามหานางจนพบที่อาศรมพระฤาษี และผู้ชอนาง จากพระฤาษี จากนั้นก็พานางเดินทางกลับ ระหว่างทางม้ามณีกาบได้พลัดหลงจากทั้งสองไป และ ถูกยักษ์จับขังไว้ที่เมืองสุวรรณมณี ทำให้ทั้งสองพระองค์ต้องรอนแรมอยู่ในป่าด้วยความยากลำบาก ต่อมาได้พบกับพรานป่าคนหนึ่ง พรานป่าเกิดชอบนางปทุมมาลวดี จึงลอบยิงท้าวโศวตร์จนสิ้น พระชนม์ และลุดนางปทุมมาลวดีไป แต่นางก็ฆ่าพรานป่าตายในที่สุด ทางด้านท้าวโศวตร์ก็ถูก พระฤาษีชุบชีวิตขึ้นมาใหม่ และเสด็จตามหานางปทุมมาลวดีต่อไป จนได้พบกับนางสุกัลกษณ์ธิดา ยักษ์กัณดาล เจ้าเมืองสุวรรณมณี ทั้งสองลักลอบได้เสียกัน และได้ขโมยม้ามณีกาบหนีออกจากที่ คุมขัง จนเกิดการสู้รบกับยักษ์ขึ้น นางสุกัลกษณ์ได้ขอตามท้าวโศวตร์ไปด้วย แต่พระองค์ไม่ยอม นางจึงหนีไปกับพ่อค้าเรือสำเภา และได้พบกับนางปทุมมาลวดีจึงเดินทางไปด้วยกัน ต่อมานาง ปทุมมาลวดีได้คลอดบุตรชายคนหนึ่งชื่อทุกษะ แต่ถูกงูกัดตาย ร้อนถึงพระอินทร์ทรงบันดาลให้ พญาเมืองกรุงศรีมาช่วยรักษาจนฟื้น

ทางด้านท้าวโศวตร์ทรงม้าตามหานางปทุมมาลวดี จนมาพบกับนางจันทะศรีในเมืองนาค และได้เสียกับนางอีกคน ต่อมาจึงลางนางออกตามหานางปทุมมาลวดีอีกครั้ง สุดท้ายก็พบนาง ทั้ง สองจึงพากันออกตามหานางสุกัลกษณ์ และได้พบนางที่เมืองกุมาริ ต่อมาท้าวโศวตร์ก็ได้เสียกับ นางกัลยาเจ้าเมืองกุมาริอีกคน พระองค์ได้พาชายทั้งหมดไปรับนางจันทะศรี จากนั้นก็พากันทรง ม้ามณีกาบเหาะกลับเมืองพรหมกฏ ปกครองบ้านเมืองแทนพระราชบิดาจนสิ้นรัชกาล

2.7 ท้าวจักรนิมิตพรหมริน

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องท้าวจักรนิมิตพรหมรินเป็นหนังสือผูกโบราณอีสานอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่ ปรากฏว่าใครเป็นคนแต่งและแต่งในสมัยใด แต่ก็ป็นวรรณกรรมประเภทจักรๆ วงศ์ๆ ที่มีสำนวน ไวยาหารไพเราะมากอีกเรื่องหนึ่ง

จุดประสงค์ในการแต่ง

จักรนิมิตพรหมริน เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงโทษของกิเลสตัณหา ที่ทำให้ เพื่อนรักคู่หนึ่งต้องบาดหมางและฆ่าฟันกันในที่สุด ท้าวจักรนิมิตพิจารณาเพื่อน คือท้าวพรหมริน ที่ได้นางปทุมไภยเป็นคู่ชีวิต จึงถอดจิตของนางใส่ไว้ในดอกบัว และนำกลับเมืองของตน ทำให้ ท้าวพรหมรินเกิดความแค้น จากเพื่อนจึงกลายเป้นศัตรู ต่อสู้แย่งชิงนางปทุมไภย

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องท้าวจักริณพรหมริน เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร
เนื้อเรื่องย่อ

ท้าวพรหมริน โอรสของพญาพรหมท้าวแห่งเมืองอินทปัตถนคร เดินทางไปเรียนวิชา
อาคมจากพระฤาษี ได้รู้จักสนิทสนมกับท้าวจักริณศิษย์ร่วมสำนักเดียวกัน หลังจากเรียนวิชา
อาคมจนจบ พระฤาษีต้องการยกนางปทุมไภยธรรมาให้กับศิษย์เพียงคนเดียว จึงคิดอุบายให้
ศิษย์ทั้งสองไปถอนดอกบัวในสระเพื่อเป็นการเสี่ยงบุญ เพราะนางปทุมไภยธรรมากำเนิดมาจาก
ดอกบัวโดยถ้าศิษย์คนใดถอนดอกบัวขึ้นก็จะได้นางปทุมไภยธรรมาเป็นคู่ครอง ปรากฏว่าท้าวพรหมริน
สามารถถอนดอกบัวขึ้น พระฤาษีจึงยกนางปทุมไภยธรรมาให้กับพระองค์ ระหว่างเดินทางกลับ
บ้านเมือง ท้าวจักริณเกิดริษยาเพื่อน จึงทอมนต์ดลจิตของนางปทุมไภยธรรมาใส่ไว้ในดอกบัว
แล้วแยกทางกลับบ้านเมืองของตน

ทางด้านท้าวพรหมริน ทรงสังเกตเห็นนางปทุมไภยธรรมาอาการเหม่อลอยคล้ายคนไข้ ไม่มี
ชีวิตจิตใจก็ทรงแปลกใจ และเมื่อทรงทราบสาเหตุก็กริ้วท้าวจักริณมาก รีบนำร่างของนาง
ปทุมไภยธรรมาไปไว้กับพระราชบิดา แล้วตามไปต่อสู้กับท้าวจักริณ และสามารถสำเร็จโทษท้าว
จักริณได้ จึงนำดวงจิตของนางปทุมไภยธรรมา แต่พอเสด็จถึงเมืองกลับไม่พบนาง เพราะ
พระราชบิดาไม่ต้องการสะกัเป็นไข้ ได้ตรัสตั้งให้นางไปถว้ น้ำ แต่ด้วยบุญบารมีของนาง
เทวดาจึงช่วยเหลือไว้และให้นางไปให้ยาจำสว่นช่วยเหลือดู ต่อมาจำสว่นได้พานางไปพบท้าว
พรหมริน พระองค์ทรงรับตัวนางไว้พร้อมกับถอนมนต์ดลจิตแล้วครองคู่กันอย่างมีความสุขสืบมา

2.8 นางผมหอม

ผู้แต่ง

นางผมหอม เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่ชาวอีสานเล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน โดย
ไม่ระบุว่าใครเป็นคนแต่ง และแต่งในสมัยใด

จุดประสงค์ในการแต่ง

วรรณกรรมเรื่อง นางผมหอม ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพัน ความสัมพันธ์
ระหว่างบิดา มารดา กับลูก เป็นความผูกพันที่ถึงแม้บิดาจะเป็นสัตว์ก็ไม่ได้ทำให้ลูกรังเกียจ หรือ
ไม่ยอมรับ ในทางตรงกันข้าม ลูกสาวก็อนางผมหอมได้ออกติดตามหาบิดาซึ่งเป็นพญาช้างสาร
จนกระทั่งพบ และอยู่กับบิดาเป็นเวลานาน วรรณกรรมเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความรักระหว่างคน
กับสัตว์ได้อย่างสนิทแนบแน่น จนทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังไม่รู้สึกรังเกียจ หรือเกิดความรังเกียจเลย

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องนางผมหมอม เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร

เนื้อเรื่องย่อ

นางสีดา เสด็จประพาสป่ากับเหล่าเสนาอำมาตย์ บังเอิญพลัดหลงทางอยู่กลางป่าใหญ่เป็นเวลาหลายวัน นางหิวน้ำ จึงเสวยน้ำในรอยเท้าช้างกับรอยเท้ากระทิง เป็นเหตุให้นางตั้งครรภ์ ต่อมาก็คลอดธิดาสองนาง คนแรกเมื่อเกิดมีผมหมอมจึงได้นามว่า นางผมหมอม อีกคนนามว่า นางลุน เมื่อนางทั้งสองเจริญวัยขึ้นได้ออกติดตามหาช้างผู้เป็นบิดา เพราะทนไม่ไหวที่ถูกเพื่อนล้อว่าเป็นลูกสัตว์ ในที่สุดก็พบช้างผู้เป็นบิดา ช้างได้ทำการพิสูจน์ว่านางทั้งสองเป็นลูกจริงหรือไม่ โดยให้เดินบนงวงช้าง ปรากฏว่านางผมหมอมเดินบนงวงช้างได้ ส่วนนางลุนเดินไม่ได้จึงถูกช้างจับกิน นางผมหมอมได้รับการเลี้ยงดูจากช้างผู้บิดาเป็นอย่างดีจนกระทั่งอายุได้ 16 พรรษา จึงเขียนสารใส่กระอูบแก้ว พร้อมกับใส่ผมหมอมเสี่ยงทนายหาคู่ สารของนางตกถึงมือขุนไท ปรากฏว่าขุนไทเกิดหลงใหลในกลิ่นผม จึงออกติดตามหานางจนพบและลักลอบได้เสียกันจนมีบุตรและธิดา 2 คน ต่อมาได้พากันหลบหนีบิดาไปอยู่เมืองมนุษย์ ช้างได้ออกติดตามหานางผมหมอมพร้อมรำล้าสังเสียแล้วก็ขาดใจตายด้วยความอาลัยรักในตัวลูก ระหว่างทางนางผมหมอมถูกผีพรายน้ำผลักให้จมน้ำ เพื่อหวังจะแย่งขุนไทผู้เป็นสามี แต่สุดท้ายทั้งสองก็ได้ครองรักกันอย่างมีความสุขพร้อมด้วยบุตรและธิดา

2.9 พญาคันคาก

ผู้แต่ง

พญาคันคาก เป็นวรรณกรรมที่จัดอยู่ในชาดกนอกนิบาต สำหรับกวีผู้แต่งไม่ทราบว่าเป็นใคร และแต่งในสมัยใด

จุดประสงค์ในการแต่ง

วรรณกรรมเรื่องพญาคันคาก กวีผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นถึงอำนาจบุญบารมีว่ามีอานุภาพเหนืออำนาจฤทธาานุภาพทุกประการ จากกรณีของพญาคันคาก กษัตริย์ผู้มีรูปกายอัปลักษณ์ แต่ทรงทศพิศราชธรรม ถูกพญาเถนเจ้าแห่งจักรวาลกลั่นแกล้ง โดยทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล แต่พระองค์ไม่ทรงย่อท้อต่อความไม่ถูกต้อง ทรงต่อสู้จนพญาเถนยอมรับ และทำให้ฝนตกตามฤดูกาลเหมือนเดิม จากเรื่องนี้ ทำให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ที่ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา พยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชีวิตตามลัทธิอันชอบธรรมที่มนุษย์พึงมีพึงได้ และวรรณกรรมเรื่องนี้ได้บอกย้ำให้รู้ว่า อำนาจของความคิดย่อมชนะอำนาจทุกอย่างได้ตลอดไป

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องพญาคันคาก เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร
เนื้อเรื่องย่อ

พญาคันคาก เป็นโอรสของเจ้าเมืองอินทะปัตถนคร เมื่อแรกเกิดมีผิวพรรณเหมือนคางคก แต่มีสีเหลืองเหมือนทองคำ พอเจริญวัยขึ้น พญาคันคากก็คิดอยากมีคู่ครอง แต่ด้วยความที่พระองค์มีผิวเหมือนคางคกจึงไม่อาจหาได้ ในที่สุดพระองค์จึงอธิษฐานว่า หากมีบุญบารมีที่เคยสั่งสมไว้ในอดีตชาติก็ขอให้ได้หญิงงามมาเป็นคู่ชีวิตตามที่ตั้งใจไว้ ต้องรื้อนถึงพระอินทร์ทรงนำนางแก้วเทวี่มาเป็นคู่ครอง พร้อมกับเนรมิตปราสาทให้ พระองค์ยังเนรมิตให้พญาคันคากเป็นหนุ่มรูปงาม อยู่ครองรักกับนางแก้วเทวี่อย่างมีความสุขสืบมา ทางฝ่ายพระราชบิดาพอทราบเรื่องก็ทรงดีพระทัย และสละราชสมบัติให้พญาคันคากปกครอง เป็นเหตุให้พญาแถนไม่พอพระทัย จึงกลั่นแกล้งไม่ให้ฝนตกบนพื้นโลกจนเดือดร้อนไปทั่ว พญาคันคากจึงพาบริวาร มี กบ เขียด เป็นต้น ไปต่อสู้กับพญาแถน ในที่สุดพญาแถนพ่ายแพ้ และยอมให้ฝนตกลงบนพื้นโลกตามปกติ

2.10 สังข์ศิลป์ชัย

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย แต่งโดยท้าวปางคำ กวีเอกของชาวอีสาน แต่งในเดือนสาม ปีฉลู พ.ศ.2193 ปลายรัชสมัยของพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา (มัน จงเรียน, 2528 : ค) โดยกล่าวว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นชาดกในพระเจ้าห้าสิบชาติ หรือ ปัญญาสาตก ดังนี้

“เมื่อนั้น ปางคำคุ่ม คณิงธรรมทงมาก
เห็นสูง ยามยอคแก้ว เทียวใช้ชาติพระองค์”
(สังข์ศิลป์ชัย, : 1)

จุดประสงค์ในการแต่ง

วรรณกรรมเรื่องนี้ เน้นหนักในเรื่องการเมืองการปกครอง คือผู้ปกครองต้องมีทศพิธราชธรรม ต้องเห็นแก่ไพร่ฟ้าประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ละเลยคติความเชื่อดั้งเดิมของชาวอีสาน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องภูติผีวิญญาณ ลางสังหรณ์ ความฝันและการทำนาย กฎแห่งกรรม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์

รูปแบบคำประพันธ์

วรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เป็นการประพันธ์แบบโคลงสาร

เนื้อเรื่องย่อ

นางสุมณฑา ภคินีพญาสุรราชเจ้าเมืองเป็งจาล ถูกยักษ์ลักพาตัวไป ทำให้พญาสุรราชต้องลางางจันทาเทวีหนีออกตามหาจนมาถึงเมืองจำปา ก็ได้ธิดาทั้งเจ็ดของเศรษฐีเป็นมเหสี ต่อมาได้เสด็จกลับเมืองเป็งจาล และมเหสีทั้งแปดทรงตั้งครุฑ โดยคนสุดท้ายของทรงคลอดโอรสออกมาเป็นสังข์ นามว่า สิลป์ชัย ส่วนนางจันทาเทวีหนีองค์แรกทรงคลอดโอรสเป็นราชสีห์ นามว่า สีโห สำหรับภคินีทั้งหกต่างก็ทรงคลอดโอรสครบทั้งหกคน พระมารดาของสิลป์ชัยถูกภคินีทั้งหกร่วมมือกับโหราทำนายให้ร้าย จนทำให้พญาสุรราชทรงเนรเทศนางกับโอรสออกจากเมือง โดยท้าวสีโหขอติดตามไปด้วย

ต่อมา เมื่อโอรสทั้งหกเจริญวัย พญาสุรราชทรงสั่งให้ไปตามหานางสุมณฑากลับมา โอรสทั้งหกได้ขอให้สังข์สิลป์ชัยช่วยตามหาเจ้าอา เมื่อสังข์สิลป์ชัยตกปากรับคำ ทั้งหมดจึงออกเดินทางจนถึงทะเล ท้าวสังข์สิลป์ชัยทรงสั่งให้สีโหเฝ้าพี่ชายทั้งหกไว้ ส่วนพระองค์ทรงเดินทางข้ามทะเลไปเพียงลำพังจนพบนางสุมณฑาที่เมืองอนา ทรงแอนวอนให้เจ้าอาเสด็จกลับเมืองเพื่อเยี่ยมชมนางเข้าจึงเกิดการต่อสู้กันจนสังข์สิลป์ชัยชนะ แต่นางสุมณฑาไม่ยอมกลับ เพราะทรงหวังธิดา คือ นางสุดาจันทร์ ที่ตกเป็นมเหสีของท้าววรุณนาคราช สังข์สิลป์ชัยจึงรับอาสาไปเล่นสกากับท้าววรุณนาคราช และทรงชนะ จึงพานางสุมณฑากับนางสุดาจันทร์เสด็จกลับคืนบ้านเมือง แต่พระองค์ก็ไม่วายถูกโอรสทั้งหกผลัดตกเหวเพราะหวังความดีความชอบ ร้อนถึงพระอินทร์เสด็จมาช่วยเอาไว้และพาไปอยู่กับมารดาที่นอกเมือง นางสุมณฑาเองก็ไม่เชื่อว่าสังข์สิลป์ชัยสิ้นพระชนม์ จึงอธิษฐานโดยถอดเครื่องทรงแขวนไว้ ต่อมาพ่อค้าได้นำเครื่องทรงของนางมาถวายท้าวสุรราชเป็นเหตุให้นางต้องทรงเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้พระองค์ทรงทราบ ท้าวสุรราชกริ้วจึงตรัสสั่งลงโทษโหราและเนรเทศโอรสทั้งหกไปอยู่เมืองจำปา แล้วรับสั่งให้พาสังข์สิลป์ชัยกับมารดาเข้าเมือง ทรงสละราชสมบัติให้สังข์สิลป์ชัยปกครอง สังข์สิลป์ชัยทรงบริหารราชการแผ่นดินให้ร่มเย็นเป็นสุขตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

2.11 ข้อสังเกตเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานที่นำมาวิจัยในครั้งนี้

วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานทั้ง 10 เรื่องที่นำมาวิจัยในครั้งนี้ เป็นวรรณกรรมที่มีผู้ปริวรรตและพิมพ์ออกเผยแพร่แล้ว ซึ่งในการปริวรรตแต่ละครั้ง ผู้ปริวรรตแต่ละท่านก็มีวิธีการที่แตกต่างกัน บางท่านใช้วิธีปริวรรตแบบตรงตัว คือ พยายามให้เหมือนหรือใกล้เคียงกับภาษาท้องถิ่นอีสานให้มากที่สุด แต่บางท่านก็ใช้วิธีปริวรรตตามหลักภาษา คือ เน้นรูปแบบภาษาไทยเพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถอ่านเข้าใจได้ เพราะฉะนั้น ภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานทั้ง 10 เรื่องจึงมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง โดยผู้วิจัยจะรักษารูปแบบเดิมไว้ ตามที่ผู้ปริวรรตได้พิมพ์เผยแพร่แล้ว

วรรณกรรมทั้ง 10 เรื่อง ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมสั่งสอนให้ประชาชนเป็นคนดี โดยชี้ให้เห็นว่า ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดี สามารถรอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ ได้ด้วยการช่วยเหลือทั้งจากมนุษย์และผีसावเทวดา อีกทั้งยังสามารถปกครองบ้านเมืองให้ร่มเย็นเป็นสุขได้ด้วยบุญบารมีและทศพิธราชธรรม ในสังคมชาวอีสาน วรรณกรรมเป็นสื่อทางจริยธรรมที่สำคัญยิ่งสำหรับให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม โดยเสนอผ่านตัวละครต่างๆ ที่โลดแล่นอยู่ในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง ซึ่งถือว่าเป็นความชาญฉลาดของกวีผู้ประพันธ์ที่ทำให้หลักจริยธรรมมีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ กวียังได้สอดแทรกเรื่องราวที่เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมเอาไว้มากมาย